

نمایش دمکراسی پهلوی دوم

۱ اسفند ۱۳۹۴ ساعت ۰:۱۴

به گواه تاریخ بعد از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ محمدرضا پهلوی چکمه های استبدادی رضاخان را پوشید و با بازیابی هویت دیکتاتوری رضاخان، سعی داشت در تمامی شئون و اداره امور جامعه دخالت مستقیم داشته باشد و از اینرو انتخابات مجلس در این برهه تبدیل به نوعی دموکراسی از مدل شاهنشاهی گشت ...

جوان و تاریخ- ادب و هنر

بدون شک یکی از آرمانهای اصلی مشروطیت تشکیل و تقویت مجلس شورای ملی بود، مجلسی که با انتخاب نمایندگان تا حدودی مردم در تعیین سرنوشت سیاسی خود سهیم باشند و از اختیارات و قدرت پادشاه کاسته شود. می توان عنوان کرد که استقرار نظام پارلمانی در ایران یکی از مهم ترین رهاوردهای نهضت مشروطه بوده است، هرچند که در تحلیل نهایی باید عنوان کرد که هیچ گاه به آرمان های خود دست پیدا نکرد؛ آرمان هایی که در دوران پهلوی اول و دوم به دلیل ساخت خاص سیاسی ایران در این برهه ی زمانی و به دلیل تسلط رگه های فرهنگ پدرسالاری در پهلوی اول و انحصارگرایی سیاسی در پهلوی دوم، کاملاً به باد فراموشی سپرده شد. به ویژه اینکه در دوران بعد از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ و به آغاز دیکتاتوری محمدرضاشاه ما شاهد ظهور مجالس وابسته و برگزاری انتخابات فرمایشی و دستوری هستیم، انتخاباتی که نتایج آن از قبل توسط شاه تعیین می شود و محمدرضاشاه با انتخاب سیستم تک حزبی سعی داشت پایه های سلطنت خود را مستحکم نماید.

به گواه تاریخ بعد از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ محمدرضا پهلوی چکمه های استبدادی رضاخان را پوشید و با بازیابی هویت دیکتاتوری رضاخان، سعی داشت در تمامی شئون و اداره امور جامعه دخالت مستقیم داشته باشد و از اینرو انتخابات مجلس در این برهه تبدیل به نوعی دموکراسی از مدل شاهنشاهی گشت و افرادی دست چین شده و مطابق با میل همایونی عمدتاً وارد مجلس و مسند قانون گذاری می شدند. بیگانه هراسی، انحصارگرایی سیاسی و شخصی بودن ساخت قدرت، مهم ترین عواملی بودند که به محمدرضا به لحاظ روانی اجازه نمی دادند تا قدرتی برتر از خود را ببیند و در همین راستا، ارتش، مجلس و کابینه کاملاً تحت سیطره ی وی بودند و شاید در این میان، مجلس از درجه ی غلظت و وابستگی بیشتری برخوردار بود.

اگر بخواهیم شاخصهای مثبت توسعه سیاسی در دوران پهلوی دوم را مورد ارزیابی قرار دهیم، باید بگوییم که میزان توسعه سیاسی در این دوره در پایین ترین سطح خود قرار داشت و به دلیل عدم اعتماد مردم به رژیم پهلوی، در هر دوره انتخابات مجلس ما شاهد مشارکت حداقلی مردم در انتخابات هستیم و اساساً مشارکت انتخاباتی در رژیم شاه معتبر نبود، اما با این وجود، رژیم سعی داشت تا به شیوه‌های مختلف مردم را به پای صندوق‌های رأی بکشانند. آنچه مورد اهمیت شاه بود، مسائل ظاهری دموکراسی بود و انتخابات هرگز این مسئله را نشان نمی‌داد که مجلس در اجرای سیاست‌ها دارای نفوذ است. (۱)

از طرف دیگر یکی از عواملی که باعث بی‌اعتمادی مردم به سازوکارهای دموکراتیک در رژیم پهلوی شده بود، نتیجه از پیش تعیین شده تمامی انتخابات بود. به عبارت دیگر، محمدرضا به موازات تحکیم کنترل خویش بر حکومت، انتخابات مجلس را به صورت مستقیم تحت اختیار خود گرفت تا مطمئن شود که مجلس به شخص وی وفادار خواهد بود. روند مداخله‌ی آشکار شاه در انتخابات به حدی رسید که انتخابات مجلس بیست‌ویکم به شدت زیر سلطه قرار گرفت و نتیجه‌ی آن مجلسی بود که به قول گازیوروسکی، دیگر چیزی جز یک مهر لاستیکی برای تأیید تصمیم‌های شاه نبود. (۲) این عامل سبب می‌شد تا نمایندگان مجلس در این دوران افرادی سست‌عنصر، مطیع و بی‌بهره از قاطعیت باشند و به جز تعداد معدودی از نمایندگان که اعتقادات ایدئولوژیکی محکمی داشتند، اکثر آن‌ها فرصت‌طلبانی ثابت‌قدم بودند که گفتارشان چندان با کردارشان نمی‌خواند.

یکی دیگر از ویژگی‌های فرآیند تحزب در عصر پهلوی دوم، حضور احزاب فرمایشی در انتخابات مجلس بود، احزابی که محمدرضاشاه به تقلید از کشورهای اروپایی ایجاد کرده بود. این مسئله از زمان انتخابات بیستم مجلس شورای ملی، شکل و نمودی دیگر به خود گرفته بود، زیرا در شرایطی که شاه همه‌ی نیروهای مخالف را سرکوب کرده بود و سانسور شدیدی نیز بر مطبوعات حاکم بود، دو حزب مردم و ملیون ایجاد شدند. (۳) در واقع این احزاب یک فرصت بی‌نظیری را برای شاه پهلوی فراهم می‌نمودند تا در عین نمایش دموکراسی، پایه‌های سلطنت خود را تحکیم نماید. پارلمان در دوران پهلوی با توجه به ساخت پدرسالارانه‌ی پهلوی اول، به نتیجه نرسید و در پهلوی دوم نیز دال‌هایی مانند انحصارگرایی سیاسی، بیگانه‌هراسی، اعتماد به حلقه‌ی نزدیک اطرافیان و شخصی شدن سیاست، سبب شد تا مجلس تبدیل به نهادی فرمایشی شده و میزان مشارکت مردم نیز در انتخابات آن کاهش یافته و افراد صرفاً براساس نزدیکی به شخص پادشاه به‌عنوان نماینده انتخاب شوند.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/21762/دوم-پهلوي-دمکراسي-نمايش/21762>